

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри філософії та
соціально-гуманітарних наук
протокол № 2 від 25 вересня 2020 р.
завідувачка кафедри
 (Ірина ПОЛЩУК)

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
ІСТОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ НАУКИ**

Освітня програма «Філологія»
Спеціальність 035 Філологія
Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Херсон 2020

Назва освітньої компоненти	Історія та філософія науки
Викладач (і)	Поліщук Ірина Євгенівна, кандидат філософських наук, доцент
Посилання на сайт	http://www.kspu.edu/About/GeneralChair/ChairPhilosophy/EduWork.aspx http://www.kspuonline.kspu.edu/course/view.php?id=1480
Контактний тел..	099 753 58 67; 055249-23-34
Е-mail викладача:	Irina.e.polishchuk@gmail.com
Графік консультацій	Тиждень А за розкладом на сторінці кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук Тиждень Б за розкладом на сторінці кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук

1.Анотація курсу

Курс «Історія та філософія науки» включає наступні теми:

- 1.Становлення теоретичного знання в стародавній Греції (формування основ теоретичного мислення та наукового знання, формування в межах філософських вчень культури дефініцій , особливості процесу розмежування філософії та науки в добу еллінізму).
- 2.Розвиток теоретичного мислення в добу середньовіччя (концепція лінійного часу, проблема загального та одиничного в філософських системах; середньовічна університетська освіта, лабораторні дослідження).
3. Методологічні засади теоретичного знання доби Відродження.
4. Класична та некласична картини світу (поняття наукової картини світу, її функції, методологічне й світоглядне значення класичної та некласичної наукових картин світу).
- 5.Постнекласична наукова картина світу (сучасні наукові підходи до матерії, простору та часу, синергетика, складно організовані системи та шляхи їх розвитку).
6. Специфіка сучасного природничо-наукового та соціально-гуманітарного знання (глобальний еволюціонізм, універсальна теорія Всесвіту, антропний принцип, зближення концептуальних основ природничих та соціально-гуманітарних наук, прогнозування розвитку світу та суспільства, герменевтика та феноменологія: впливи на соціально-гуманітарну методологію дослідження).

7. Інформаційні технології та сучасна наука. Наука як основа інноваційного розвитку сучасного суспільства. Штучний інтелект. Нанотехнології.

8. Предмет та основні етапи розвитку філософії науки (взаємозв'язок філософії та науки, концепції співвідношення філософії та науки: трансценденталістська, позитивістська, антиінтеракціоністська, діалектична). Класичний позитивізм, махізм, емпіріокритицизм, неопозитивізм, постпозитивізм.

9. Основні представники позитивізму та неопозитивізму.

О. Конт (загальна методологія науки як результат емпіричного узагальнення, систематизації та опису методів конкретних наук); Г. Спенсер (загальна картина світу як результат інтеграції знань наук про природу); Р. Карнап, Л. Вітгенштейн, М. Шлік (логічний позитивізм, аналітична філософія; логічне та систематичне вивчення мови, конвенціоналізм, верифікація).

10. Наука як соціальний інститут. Етика науки.

Наука в системі духовної культури. Класична соціологія знання. Дж. Бернал: «Соціальна функція науки». Р. Мертон: «інституціональна» соціологія науки. Співтовариство як внутрішній тип інституціональної організації науки». Типи комунікацій. Проблема професійної відповідальності вченого. Академічна доброчесність. Проблема соціальної відповідальності вченого.

11. Наука та проблеми державного регулювання.

Наука та політика. Наука та економіка. Наука в техногенній цивілізації (фаза «суспільства ризику»). Роль держави в управлінні розвитком науки, у підтримці високого рейтингу та іміджу фундаментальної та прикладної науки. Податкова та кредитна політика щодо наукових та науково-технічних галузей. Публічність наукової політики.

12. Філософські основи науки та їх структура.

Онтологічні основи науки як загальні знання про картину світу, типи матеріальних систем, характер їх детермінації; форми руху матерії, загальні закони функціонування і розвитку матеріальних об'єктів. Гносеологічні основи – положення щодо характеру процесу наукового пізнання, співвідношення чуттєвого досвіду та раціонального обґрунтування, теорії та досвіду, статусу теоретичних понять і категорій. Логічні основи – правила абстрагування, утворення вихідних та похідних понять і тверджень, правил висновку. Методологічні основи – положення про методи отримання істинного знання, способи доказу та обґрунтування. Аксиологічні основи - твердження про теоретичне та

практичне значення науки в цілому чи окремих наук в системі духовної культури, про науковий прогрес, мету науки, про моральні та гуманістичні аспекти науки.

13. Емпіричне дослідження та його структура.

Прийоми та засоби емпіричного дослідження. Наукове спостереження, опис, порівняння, вимірювання. Гносеологічна функція приладів. Науковий факт. Емпіричні узагальнення.

14. Специфіка теоретичного рівня наукового пізнання. Методи теоретичного пізнання.

Наукова ідея. Наукова проблема. Гіпотеза та її різновиди. Структура та функції наукової теорії. Типи теорій. Специфіка теорій соціально-гуманітарних наук. Закон як ключовий елемент наукової теорії. Класифікація законів. Закон і закономірність. Ідеалізація, формалізація, аксіоматичний метод, гіпотетико-дедуктивний метод. Використання математичного апарату. Математичне моделювання.

15. Динаміка наукового пізнання. Логіка розвитку науки.

Проблема зростання наукового знання. Логіка відкриття. Інтелектуальна інтуїція та наукові відкриття. Становлення розвинутої наукової теорії.

16. Основні методології сучасної науки. Індуктивізм. Фальсифікаціонізм.

Індуктивізм: доведення позитивних знань досвідом. Метод верифікації. Завдання індуктивно орієнтованої науки. Тлумачення поняття «істина». Логічна семантика. Закони природи, що сформульовані науковцями: правила поведінки для дослідника. Фальсифікаціонізм: демаркація теоретичних положень через їх спростування. Емерджентний розвиток науки. Перехід від аналізу структури знання до аналізу процесу накопичення знань. Фальсифікаціонізм як кодекс методологічних угод.

17. Основні методології сучасної науки. Конвенціоналізм. Історизм.

Конвенціоналізм: неспівмірність засобів здобування емпіричного та теоретичного знання. Система наукових знань як «класифікуюча система». Дедуктивізм як методологічна настанова. «Рекурентні міркування» А. Пуанкаре, теза Дюгема-Куайна. Інтелектуальна інтуїція. Історизм як форма розвинутої науки, що є структурно самовизначеною. Спростування теорії теорією. Невизнання джастифікаціонізму. Структурування науки на різні програми із чітко окресленим «жорстким ядром». Програма обґрунтування математики, фізики, біології.

18. Концепція Т. Куна. Революції в науці.

«Структура наукових революцій». Поняття «парадигма». Компоненти парадигми. Історія науки як процес формування та зміни парадигм. Традиції та новації в науці. Наукове відкриття: концепція «прибульців». Явище монтажу. Наукова революція як різновид новацій в науці та її світоглядне значення. Критичні зауваження щодо концепцій Т.Куна з боку сучасних методологів науки.

19. Методологічні здобутки К. Поппера.

Епістемологія К.Поппера – критичний раціоналізм. Вимоги до наукової теорії. Фальсифікація як здатність теорії бути спростованою. Теорія «трьох світів». Критика історизму. Значення соціально-політичних ідей К.Поппера для процесів побудови громадянського суспільства.

20. Методологія І.Лакатоса.

Універсальна концепція розвитку науки та ідея науково-дослідних програм, що конкурують. «Позитивна евристика», «негативна евристика». «Жорстке ядро», допоміжні гіпотези як захисний пасок. Стадії розвитку дослідницьких програм.

21. Методологія П. Фейєрабенда.

«Анархістська епістемологія». «Теоретичний реалізм»: прийняття певної теорії як детермінація способу сприйняття явищ. Зростання знання як результат проліферації (розмноження) теорій, що є неспівмірними.

22. Методологія Ст. Тулміна.

Еволюціоністська програма дослідження науки: еволюція теорій як безперервний відбір концептуальних новацій. Теорії як особливого роду «популяції» понять. Наука як сукупність інтелектуальних дисциплін та професійний інститут. Представники «наукової еліти» як носії наукової раціональності.

23. Підхід до науки Дж.Холтона.

«Тематичний аналіз науки» як доповнення стандартного аналізу логічної структури наукового знання, як спосіб вияву в розвитку науки рис стабільності чи безперервності. Витоки «тем» в міфологічному мисленні. Включення в «теми» понять, гіпотез, методологій як передумов, евристичних правил, що визначають постанову питання, програму досліджень, спосіб розв'язання задач, особистісну оцінку вченим гіпотез. Спорідненість «тематичного аналізу» структурному аналізу. Локалізація наукової події в історичному просторі та часі.

24. Методологічні питання конкретних наук.

Філософські аспекти сучасних природничих наук. Філософська методологія та особливості її застосування в соціально-гуманітарних галузях знань. Проблема об'єктивності знання в соціально-гуманітарних науках. Проблема інтеграції наукового знання. Стили наукового мислення як способи існування ідеалів і норм наукового дослідження. Нелінійне мислення науковця та проблеми його формування.

25. Майбутнє науки: інтеграція природознавчих і гуманітарних досліджень.

Філософія науки кінця XIX-XX ст.: проблема взаємовідношення та протистояння в науці двох типів культури: природничо-наукової та гуманітарної. В.Дільтей, Г.Ріккерт, Е.Кассіре́р. Задача вироблення єдиної мови міждисциплінарного спілкування. Пояснення та розуміння як універсальні операції мислення. Стратегія виживання людства як наукова та практична задача. Гуманізм та наукова раціональність як вищі цілі цивілізації. Квантово-релятивістська космологія та астрофізика, етологія та генетика поведінки тварин і людини, соціобіологія, гуманістична психологія як підвалини сучасної наукової картини світу та людини.

2. Мета та цілі курсу

Метою освітньої компоненти «Історія і філософія науки» є загальнонаукова та філософсько-методологічна підготовка докторів філософії (PhD) галузі знання 03 Гуманітарні науки.

Цілі курсу:

- забезпечення глибокого засвоєння основних проблем і питань історії і філософії науки;
- формування високого рівня світоглядної культури науковця;
- вміння використовувати історико-наукові знання та філософсько-методологічні й загальнонаукові настанови та принципи в сучасних конкретно-наукових і міждисциплінарних дослідженнях;
- розуміння місця та ролі науки в сучасному суспільстві, а також цінностей наукової раціональності;
- вміння вільно орієнтуватись у першоджерелах та сучасній філософсько-методологічній та науковій літературі;
- вміння чітко, послідовно та несуперечливо викладати свої теоретичні думки, робити аргументовані наукові висновки, володіти навичками застосування законів, принципів, категорій для дослідження природних і соціальних явищ, мисленнєвих процесів, технічних систем;
- здатність до самостійного навчання новітнім методам наукового дослідження;

- здатність до ефективних комунікаційних взаємодій у науковому співтоваристві, в тому числі засобами інформаційних технологій;
- дотримання кодексу академічної доброчесності.

3. Компетентності та програмні результати навчання

ІК. Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі германістики, літературознавства, україністики, русистики у процесі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

ЗК 3. Здатність планувати і здійснювати комплексні дослідження, зокрема і в міждисциплінарних галузях, на основі системного наукового світогляду із застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК 5. Усвідомлення необхідності та дотримання норм наукової етики.

ФК 7. Здатність до лінгвокреативної діяльності в науково-інноваційній сфері.

ПРН 1. На основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній д

ПРН 5. Дотримуватись норм наукової етики при здійсненні науково-інноваційної діяльності та проведенні власного дослідження. іяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.

ПРН 7. Аналізувати, тлумачити і правильно застосовувати норми, що регулюють правовідносини у сфері інтелектуальної власності. *Вміти здійснювати, планувати, коригувати наукове дослідження з дотриманням всіх вимог академічної доброчесності.*

2. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Кількість годин	22	18	80

3. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/вибірковий
2020-2021 н.р.	I - II	035 Філологія	I	нормативний

4. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

Аспіранти повинні бути зареєстровані на платформі KSU Online

5. Політика курсу

Курсі історії і філософії науки спрямований на вдосконалення здатності до критичного наукового мислення, на оволодіння сучасними філософсько-методологічними та загальнонауковими знаннями.

Оскільки даний курс включає великий обсяг змістовного матеріалу, аспіранти повинні впродовж навчальних тижнів I-II семестрів виконати наступні завдання:

1. Опрацювання проблемних питань та їх усне обговорення в дискусійній формі на семінарських заняттях (за планом семінарських занять). У випадку відсутності аспіранта на семінарі з поважної причини необхідно подати викладачеві письмову роботу із запланованої теми у вигляді тез із самостійними коментарями до питань семінару (впродовж тижня після заняття). Допускається продовження строку відпрацювання тем в окремих випадках (хвороба, наукові відрядження тощо) при вчасному узгодженні цього питання із викладачем.

2. Опрацювання питань для самостійної роботи, що надані в п.8 (схема курсу) в усній, письмовій формі, або в електронному вигляді. Опрацювання питань для обговорення, що розміщені в навчально-методичному посібнику «Хрестоматія з історії та філософії науки. Херсон, 2018, 158 с. (упорядники – Поліщук І.Є., Галіченко М.В)» <http://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=1481>

Завдання самостійної роботи повинні бути виконані не пізніше, ніж за тиждень до призначеної дати екзамену. Щотижнево (під час навчальних сесій) викладач проводить консультації (на кафедрі або онлайн) за зазначеними графіком, на яких в індивідуальній формі аспіранти спілкуються з ним щодо незрозумілих питань із завдань курсу або відпрацьовують відповідні теми курсу.

Для отримання позитивних оцінок (балів) аспіранти повинні дотримуватись принципів академічної доброчесності.

6.Схема курсу.

Тиждень, дата, години	Тема, кількість (аудиторної самостійної)	план, годин та	Форма навчального заняття	Список рекомендованих джерел (за нумерацією розділу 11)	Завдання	Максимальна кількість балів
Модуль 1. Історія науки						
I семестр I тиждень Б листопад	Тема 1. Класична та некласична наукові картини світу. -2 год. План: 1.Наукова картина світу, її функції 2. Класична наукова картина світу. 3. Некласична наукова картина світу.		лекція	Основна література: 1,2,6,7,8,14,17,25,30 Додаткова література: 5,16 Електронні ресурси: 9,10,26	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
I тиждень Б листопад	Тема 1. Класична та некласична наукові картини світу. -2 год		семінар	Основна література: 1,2,6,7,8,14,17,25,30 Додаткова література: 5,16,20	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка стислого	4

	<p>План:</p> <p>1.Поняття «наукова картина світу» та його методологія і світоглядне значення.</p> <p>2.Класична наукова картина світу: позитивні та негативні аспекти.</p> <p>3. Некласична наукова картина світу. Основні наукові досягнення, що призвели до її формування.</p>		Електронні ресурси: 9,10,26	змістовного реферату (за планом семінарських занять)	
I тиждень А листопад	<p>Тема 2. Постнекласична наукова картина світу. – 2 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Сучасні наукові підходи до матерії, простору та часу.</p> <p>2.Теорія самоорганізації (синергетика), її методологічне та світоглядне значення</p> <p>3.Глобальний еволюціонізм та антропний принцип.</p>	лекція	<p>Основна література: 1,2,7,8,9,10,14,24,28,30</p> <p>Додаткова література: 7,8,16,19,21,22</p> <p>Електронні ресурси: 2,4,10,12,14,20</p>	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
I тиждень А листопад	<p>Тема 3.Специфіка сучасного природничо-наукового та соціально-гуманітарного знання. – 2 год.</p> <p>План:</p>	лекція	<p>Основна література: 1,2,7,8,9,10,14,24,28,30</p> <p>Додаткова література: 7,8,16,19,21,22</p> <p>Електронні ресурси: 1,4,10,12,14,20</p>	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	

	<p>1.Універсальна теорія Всесвіту.</p> <p>2.Проблема зближення концептуальних основ природничих та соціально-гуманітарних наук.</p> <p>3. Герменевтика, феноменологія, аксіологія: вплив на соціально-гуманітарні дослідження.</p>				
<p>II тиждень Б листопад</p>	<p>Тема 2. Постнекласична наукова картина світу. – 2 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Радикальні зміни основ науки (остання третина XX – поч. XX ст.).</p> <p>2.Нелінійне мислення.</p> <p>3.Сучасні міждисциплінарні дослідження.</p>	<p>семінар</p>	<p>Основна література: 1,2,6,7,14,24,30</p> <p>Додаткова література: 6,7,16,22</p> <p>Електронні ресурси: 4,9,10,11,20,27</p>	<p>Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)</p>	<p>4</p>
Модуль 2. Філософія науки					
<p>II семестр I тиждень Б Лютий 2021</p>	<p>Тема 1. Предмет та основні етапи розвитку філософії науки. – 2 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Взаємозв'язок філософії та науки.</p> <p>2.Предмет філософії науки. Основні розділи та проблеми.</p>	<p>лекція</p>	<p>Основна література: 1,2,8,9,10,13,14,23,24,25,28,30</p> <p>Додаткова література: 7,24</p> <p>Електронні ресурси: 9,10,16,27</p>	<p>Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми</p>	

	3.Етапи розвитку філософії науки.				
I тиждень Б Лютий 2021	Тема 1. Предмет та основні етапи розвитку філософії науки. – 2 год. План: 1.Взаємозв'язки філософії та науки, типи їх співвідношення. 2.Сучасне розуміння предмету філософії науки. 3.Позитивізм, махізм, емпіриокритицизм, неопозитивізм, постпозитивізм як етапи розвитку філософії науки.	семінар	Основна література: 1,2,8,9,10,13,14,23,24,25,28,30 Додаткова література: 7,24 Електронні ресурси: 9,10,16,27	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4
I семестр I тиждень Б Лютий 2021	Тема 2. Наука як соціальний інститут. Етика науки.– 2 год. План: 1.Наука в системі духовної культури. 2.Соціологія науки. 3.Етика науки.	лекція	Основна література: 1,2,6,7,8,11,17,24,27,30 Додаткова література: 7,9,10,11,15,16,17,22,23 Електронні ресурси: 6,13,23	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
II тиждень А Лютий 2021	Тема 2. Наука як соціальний інститут. Етика науки.– 2 год. План: 1.Соціальний характер наукового пізнання. Соціологія науки.	семінар	Основна література: 1,2,6,7,8,11,17,24,27,30 Додаткова література: 7,9,10,11,15,16,17,22,23 Електронні ресурси: 6,13,23	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4

	<p>2.Етика науки.</p> <p>3.Наука як основа інноваційної системи сучасного суспільства.</p> <p>4.Наука та глобальні проблеми людства.</p>				
<p>II тиждень А Лютий 2021</p>	<p>Тема 3. Емпіричне дослідження та його структура.– 2 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Особливості емпіричного рівня наукового дослідження.</p> <p>2.Науковий факт.</p> <p>3.Прийоми та засоби емпіричного дослідження.</p> <p>4.Емпіричні узагальнення.</p>	лекція	<p>Основна література: 1,2,6,7,8,10,13,15,22,25</p> <p>Додаткова література: 19,21</p> <p>Електронні ресурси: 2,9,10</p>	<p>Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми</p>	
<p>II тиждень Б Лютий 2021</p>	<p>Тема 3. Емпіричне дослідження та його структура.– 2 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Особливості емпіричного рівня наукового дослідження.</p> <p>2.Факт як найважливіший елемент наукового дослідження.</p> <p>3.Методи емпіричного дослідження.</p> <p>4.Прилади та їх роль в науковому пізнанні.</p>	семінар	<p>Основна література: 1,2,6,7,8,10,13,15,22,25</p> <p>Додаткова література: 19,21</p> <p>Електронні ресурси: 2,9,10</p>	<p>Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)</p>	4

<p>II тиждень Б Лютий 2021</p>	<p>Тема 4. Специфіка теоретичного рівня наукового пізнання. Методи теоретичного дослідження.– 2 год. План: 1.Наукова ідея та наукова проблема.. 2.Гіпотеза та теорія. 3.Закон і закономірність. 4.Методи теоретичного дослідження.</p>	<p>лекція</p>	<p>Основна література: 1,2,6,7,8,9,10,13,14,15,22,25 Додаткова література:2, 19,21 Електронні ресурси: 2,9,10</p>	<p>Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми</p>	
<p>II тиждень Б Лютий 2021</p>	<p>Тема 4. Специфіка теоретичного рівня наукового пізнання.– 2 год. План: 1.Зв'язок емпіричного та теоретичного рівнів наукового пізнання. 2.Наукова проблема, її сутність. 3.Гіпотеза, її різновиди та значення для науки. 4.Теорія, її структура та функції. Основні типи теорій. 5. Поняття закону природи та закону науки. Різновиди законів науки.</p>	<p>семінар</p>	<p>Основна література: 1,2,6,7,8,9,10,12,13,14,15,22,25 Додаткова література: 2,19,21 Електронні ресурси: 2,9,10</p>	<p>Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)</p>	<p>4</p>

III тиждень Б Лютий 2021	Тема 4. Специфіка теоретичного рівня наукового пізнання. Методи теоретичного пізнання. – 2 год. План: 1. Основні методи теоретичного дослідження. 2. Особливості математичного моделювання. 3. Методи метатеоретичного пізнання.	семінар	Основна література: 1,2,6,7,8,9,10,12, 15,22,26 Додаткова література: 2,19,21 Електронні ресурси: 2,9,10	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4
-----------------------------------	--	---------	---	--	---

Модуль 3. Методології сучасної науки

III тиждень Б Березень 2021	Тема 1. Методології сучасної науки. Індуктивізм. Фальсифікаціонізм. – 2 год. План: 1. Індуктивізм: метод верифікації. Поняття «істина», «закон природи». 2. Фальсифікаціонізм: метод фальсифікації, емерджентний розвиток науки. 3. Фальсифікаціонізм як кодекс методологічних угод..	лекція	Основна література: 2,6,8,12,29,30 Додаткова література: 2,12,19,21,27 Електронні ресурси: 2,17	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
--------------------------------------	---	--------	---	---	--

<p>III тижень Б Березень 2021</p>	<p>Тема 2.Методології сучасної науки. Конвенціоналізм. Історизм. – 2 год. План: 1.Конвенціоналізм: «класифікуючи система», дедуктивізм, інтелектуальна інтуїція, конвенція. 2.Історизм: програми науки.</p>	<p>лекція</p>	<p>Основна література: 2,6,8,12,29,30 Додаткова література: 2,12,19,21,27 Електронні ресурси: 2,17</p>	<p>Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми</p>	
<p>III тижень Б Березень 2021</p>	<p>Тема 3. Концепція Т.Куна. Революції в науці. – 2 год. План: 1.Парадигма та її компоненти. 2.Традиції та новації. Наукове відкриття: концепція «прибульців». 3.Наукові революції 4. Критика концепції Т.Куна сучасними методологами науки.</p>	<p>лекція</p>	<p>Основна література: 6,7,8,18,20,24 Додаткова література: 7,22 Електронні ресурси: 23</p>	<p>Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми</p>	
<p>III тижень А Березень 2021</p>	<p>Тема 3. Концепція Т.Куна. Революції в науці. – 2 год. План: 1.Поняття «парадигма». Поняття «нормальної</p>	<p>семінар</p>	<p>Основна література: 6,7,8,18,20,24 Додаткова література: 7,22 Електронні ресурси: 23</p>	<p>Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)</p>	<p>4</p>

	науки». 2.Традиції та новації в науці. 3. Наукові революції (когнітивний і світоглядний аспекти).				
IV тиждень Б Березень 2021	Тема 4. Методологічні здобутки К.Поппера. – 2 год. План: 1.Критичний раціоналізм К.Поппера. Проблема демаркації. Фальсифікаціоналізм. 2.Теорія «трьох світів». 3.Критика історизму.	лекція	Основна література: 1,2,3,6,8,9,10,20,25,30 Додаткова література: 7,22 Електронні ресурси: 1,8	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
IV тиждень Б Березень 2021	Тема 4. Методологічні здобутки К.Поппера. – 2 год. План: 1.Критичний раціоналізм К.Поппера. 2. Соціальна філософія К.Поппера. «Відкрите суспільство та його вороги», «Злиденність історизму». 3.Значення концепції К.Поппера для сучасної	семінар	Основна література: 1,2,3,6,8,9,10,20,25,30 Додаткова література: 7,25,27 Електронні ресурси: 1,8	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4

	теорії та суспільної практики. 4. Критичні зауваження методологів науки щодо ідей К.Поппера.				
Самостійна робота (теми 1-3 модулів)					
II семестр IV тиждень А	Тема 1. Становлення теоретичного знання в стародавній Греції. – 4 год. План: 1.Формування основ теоретичного мислення та наукового знання. 2. Формування культури дефініцій (елейська школа) 3.Особливості процесу розмежування філософії та науки в добу еллінізму. Теоретична спадщина Аристотеля.	Самостійна робота	Основна література: 1,2,8,11,13,18,25,30 Електронні ресурси: 10,16	Підготовка стислого конспекту або тез із самостійними висновками (завдання до кожної теми)	1
	Тема 2. Теоретичне мислення доби середньовіччя. – 2 год. План: 1.Концепція лінійного часу. 2. Схоластика: вплив аристотелівської логіки. 3.Номіналізм і реалізм:	Самостійна робота	Основна література: 1,2,8,11,13,18,25 Електронні ресурси: 10,16		1

	формування передумов новосвітової наукової методології. 4. Середньовічна університетська освіта.				
	Тема 3. Методологічні засади теоретичного знання доби Відродження. – 2 год. План: 1.Натурфілософія Дж.Бруно та М. Кузанського як передумова наукових досліджень Нового часу. 2. Формування основ соціальних та соціально- політичних досліджень.	Самостійна робота	Основна література: 1,2, 11,13,17,30 Електронні ресурси: 8,9		1
	Тема 4. Специфіка сучасного природничо- наукового та соціально- гуманітарного знання. – 6 год. План: 1.Універсальна теорія Всесвіту та її вплив на конкретнонаукові галузі. 2. Проблема зближення	Самостійна робота	Основна література: 7,8,9,10,11,14,17,25,30 Додаткова література: 2,4,6,9,15 Електронні ресурси: 4,9,10,14,20,26		1

	<p>концептуальних основ природничих і соціально-гуманітарних наук.</p> <p>3. Специфіка сучасних соціально-гуманітарних досліджень.</p>				
	<p>Тема 5. Інформаційні технології та сучасна наука. – 6 год.</p> <p>План:</p> <p>1. Наука як основа інноваційного розвитку суспільства.</p> <p>2. Моделювання та обчислення за допомогою інформаційних технологій (наукові галузі за фахом здобувача вищої освіти (доктор філософії (PhD))).</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 11,17,19,21,27</p> <p>Додаткова література: 2,18,21</p> <p>Електронні ресурси: 8,9,10</p>		1
	<p>Тема 6. Основні представники позитивізму та неопозитивізму. – 8 год.</p> <p>План:</p> <p>1. О.Конт як засновник класичного позитивізму</p> <p>2. Еволюційна методологія Г.Спенсера.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 1,2,11,17,18,19</p> <p>Додаткова література: 7,27</p> <p>Електронні ресурси: 8,9,10,17,27</p>		1

	3.Неопозитивізм (М.Шлік, Р. Карнап, Л.Вітгенштейн)				
	<p>Тема 7. Наука та проблеми її державного регулювання. Наука та політика. Наука та економіка. – 8 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Наука в техногенній цивілізації.</p> <p>2. Роль держави в управлінні розвитком науки. Податкова та кредитна політика щодо наукових галузей.</p> <p>3. Публічність наукової політики.</p> <p>4.Проблеми розвитку венчурних фірм.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 1,2,11,17,18,19,21,27</p> <p>Додаткова література: 2,4,7</p> <p>Електронні ресурси: 6,10</p>		1
	<p>Тема8. Основи науки та їх структура. – 6 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Онтологічні основи науки.</p> <p>2. Гносеологічні основи науки.</p> <p>3. Методологічні основи науки.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 1,2,8,9,10,13,17,19,30</p> <p>Додаткова література: 7,8,22,23</p> <p>Електронні ресурси: 9,10,12,20</p>		1

	4.Аксіологічні основи науки.				
	Тема 9. Динаміка наукового пізнання. – 8 год. План: 1.Логіка розвитку науки. Проблема зростання наукового знання. 2. Логіка відкриття. Роль наукової інтуїції. 3.Становлення розвинутої наукової теорії. .	Самостійна робота	Основна література: 1,2,8,9,10,11,17,19,27,30 Додаткова література: 6,12,27 Електронні ресурси: 1,8,9,10		1
	Тема 10. Методологія І. Лакатоса. – 4 год. План: 1.Науково-дослідні програми, що конкурують. 2. «Жорстке ядро» теорії та допоміжні гіпотези. 3.Стадії розвитку дослідницьких програм. .	Самостійна робота	Основна література: 7,8,9,10,11,14,17,18,30 Додаткова література: 27 Електронні ресурси: 3,8,9,10		1
	Тема 11. Методологія	Самостійна	Основна література:		

	<p>П.Фейєрабенда. – 4 год. План: 1. «Анархістська епістемологія». 2. Проблема зростання знання.</p>	робота	<p>7,8,9,10,11,14,17,18,30 Додаткова література: 27 Електронні ресурси: 3,8,9,10,18</p>		1
	<p>Тема 12. Методологія Ст. Тулміна. – 4 год. План: 1.Еволюціоністська програма дослідження науки. 2. Теорії як особливого ряду «популяції» понять. 3.Наука як сукупність інтелектуальних дисциплін та професійний інститут. .</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 7,8,9,10,11,14,17,18,30 Додаткова література: 27 Електронні ресурси: 3,8,9,10,18</p>		1
	<p>Тема 13. Підхід до науки Дж.Холтона. – 2 год. План: 1. «Тематичний аналіз» науки. 2. «Тематичний аналіз» та структурний аналіз. 3.Локалізація наукової</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 7,8,9,10,11,14,17,18,30 Додаткова література: 27 Електронні ресурси: 3,8,9,10,18</p>		1

	події в історичному просторі та часі. .				
	Тема 14.Методологічні проблеми конкретних наук.– 8 год. План: 1. Філософсько-методологічні аспекти природничих наук. 2. Філософська методологія та особливості її застосування в соціально-гуманітарних галузях знання. 3.Нелінійне мислення науковця та проблеми його формування.	Самостійна робота	Основна література: 10,11,16,21,25,30 Додаткова література: 2,4,12,18,19,21 Електронні ресурси: 2,4,14		1
	Тема 15. Майбутнє науки. Проблема інтеграції наукового знання. – 4 год. План: 1. Природничо-наукова та гуманітарна культура. (В.Дільтей, Г.Ріккерт, Е.Кассіерр). 2. Проблема мови	Самостійна робота	Основна література: 1,2,6,7,8,14,18,21,25,30 Додаткова література: 2,4,7,25 Електронні ресурси: 14,18,20	Теми самостійної роботи повинні бути опрацьовані в усній або письмовій формі (тези, реферети)	1

	міждисциплінарного спілкування. 3.Стратегія виживання людства як наукова та практична задача. .				
	16.Опрацювання першоджерел: Хрестоматія з історії та філософії науки: Навчально-методичний посібник/укладачі – Галіченко М.В., Поліщук І.Є.)Херсон, 2018. 158 с. URI:http://ekhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/8330				9

9. Система оцінювання та вимоги

	Види навчальної діяльності (робіт)	м одуль 1	м одуль 2	м одуль n	ума балів
Обов'язкові види навчальної діяльності (робіт)					
	Аудиторна робота (заняття у дистанційному режимі)				
	- письмова робота (конспект, тези лекцій)				
	- практичні (лабораторні) роботи				
	- усне опитування	8	20	8	36

	- тощо					
	Самостійна робота	4	5		6	15
	Опрацювання першоджерел	3	3		3	9
	Поточне оцінювання (разом)	15	28		17	60
	Підсумковий контроль (екзамен усно)					40
	Разом балів					100

Усна відповідь на семінарі повинна відповідати наступним критеріям:

0 балів – навчальним матеріалом не володіє;

1 бал – відповідь має фрагментований характер, містить грубі помилки, відсутня логіка викладу матеріалу, не здатен відповісти на запитання викладача;

2 бала – відповідь має репродуктивний характер, не вистачає творчого осмислення проблем, при підготовці до семінара не використовувалася додаткова література, присутні суттєві помилки, не може вести дискусію, наводити власні переконливі аргументи;

3 бала – самостійний виклад навчального матеріалу, при підготовці використана додаткова література, виклад матеріал здійснюється чітко і послідовно, але присутні окремі помилки, відповідь на окремі питання не є повною та потребує допомоги викладача;

4 бала – самостійно і творчо викладено навчальний матеріал, використана додаткова література при підготовці до семінара, матеріал має чітку логічну структуру, нестандартний підхід до розуміння окремих питань, відсутні суттєві помилки, відповідь є повною, здатен розпочинати та вести дискусію.

Самостійна робота передбачає написання тез або реферату.

Критерії оцінювання реферату:

0 балів – реферат має поверховий виклад матеріалу, відсутні посилання на джерела і літературу, а також висновки. Література не містить необхідну кількість джерел;

0,5 бала – реферат в основному відповідає вимогам, має відповідну структуру та список літератури, однак переважає репродуктивне відтворення матеріалу, відсутній творчий самостійний характер.

1 бал – реферат відповідає всім вимогам, містить чітку структуру, має завершений характер, містить посилання на новітні теоретичні роботи, текст свідчить про самостійний та творчий підхід.

Екзамен (40 балів)

Критерії оцінювання відповіді на екзамені (усної, письмової) – 40 балів.

0 балів - Практично не знає науково-понятійного апарату. Не може користуватися підручниками, словниками та енциклопедіями, методичними рекомендаціями, іншими дидактичними засобами. Не має наукового уявлення про предмет і завдання курсу, або може дуже приблизно їх сформулювати.

10 балів - Має слаборозвинені уявлення про термінологію. Володіє навчальним матеріалом на фрагментарному рівні. Не спроможний вибудувати логіку відповіді. Не може відповісти на питання без грубих помилок, намагається вгадати відповідь на конкретні запитання. Зовсім не обізнаний в першоджерелах. Неспроможний продуктивно використовувати допомогу викладача.

20 балів - Самостійно відтворює деякі основні положення, викладені в базових підручниках чи лекційному матеріалі. Може в найбільш загальних моментах розкрити зміст основних понять і категорій. Для відтворення систематизованого навчального матеріалу потребує сторонньої допомоги.

25 балів - Повною мірою відтворює матеріал, що викладений в рекомендованих джерелах. Додатковою літературою практично не користується, знання першоджерел не має системного характеру. При відповідях зорієнтований на репродуктивне відтворення матеріалу, а не його творче осмислення і засвоєння. В цілому орієнтується в змістовних питаннях предмету, однак відчуває значні утруднення при філософсько-методологічних проблем.

30 балів - Досить вільно володіє матеріалом в обсязі силабусу, чітко уявляє і може пояснити суть основних положень, понять і категорій. Відповідь побудована логічно. Може виявляти зацікавленість до окремих проблем, публікацій в періодичних виданнях, однак не завжди може показати актуальність проблем, що розглядаються в курсі навчальної дисципліни.

35 балів - Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. Здатний до ведення наукової дискусії, самостійного мислення. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Володіє достатньо високою культурою самостійного планування своєї

позааудиторної роботи. Однак в деяких темах може виявляти фрагментарність знання, неспроможність на високому рівні використовувати філософську методологію щодо розгляду і аналізу актуальних проблем розвитку науки.

40 балів - Чітко розуміє роль і значення курсу як специфічного наукового світогляду і як універсальної методології. Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Ефективно використовує попередній матеріал, може здійснювати аналітико-синтетичні операції на основі отриманих знань. Володіє високою культурою самостійного планування своєї позааудиторної роботи, продуктивно аналізувати проблемні ситуації, що виникають в сучасній науці.

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Білецький І. П. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2005. 128 с.
2. Будко В. В. Философия науки: Учеб. пособие. Харьков : Консум, 2005. 268 с.
3. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Хрестоматія з історії та філософії науки. Херсон, 2018. 158 с.
4. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина І. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 120 с.
5. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина ІІ. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 84 с.
6. Добронравова І. С. Новітня західна філософія науки: підручник. Київ : ПАРАПАН, 2008. 214 с.
7. Добронравова І., Білоус Т., Комар О. Новітня філософія науки: підручник. Київ : Логос, 2009. 244 с.
8. Добронравова І. С., Сидоренко Л. Філософія та методологія науки: підручник. Київ : ВПЦ Київський університет, 2008. 223 с.
9. Іщенко М. П., Руденко І. І. Філософія науки: питання теорії і методології: навч. посіб. Київ : УБС НБУ, 2010. 444 с.
10. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
11. Максюта М. Є. Філософія науки: Навч. посіб. Київ : Урожай, 2004. 418 с.
12. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / За ред. І. С. Добронравової, О. В. Руденко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
13. Петінова О. Б. Філософія науки: навч. посіб. Одеса, 2018. 213 с.
14. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки: навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.

15. Поліщук І. Є., Галіченко М. В. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки»: Науково-методичне видання. Херсон : Айлант, 2009. 76 с.
16. Попович М. В., Кримський С. Б., Йолон П. Ф. Теорія смислу в гуманітарних дослідженнях та інтенціональні моделі в точних науках. Київ : Наукова думка, 2012. 456 с.
17. Пронський В. М. Філософія науки: Конспект лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів. Київ : НТУУ «КПІ», 1997. 200 с.
18. Ратніков В. С., Макаров З. Ю. Історія та філософія науки: хрестоматія: навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2009. 416 с.
19. Ратніков В. С. Основи філософії науки та філософії техніки: навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2012. 291 с.
20. Самардак М. М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції: навч. посіб. Київ : ПАРАПАН, 2011. 203 с.
21. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки та техніки: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 306 с.
22. Сергієнко В. В. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. Кременчук : Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, 2011. 103 с.
23. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Афанасьєва Л. В. Мелітополь : Люкс, 2011. 207 с.
24. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Фірсова Л. В. Харків : ППВ «Нове слово», 2003. 335 с.
25. Філософія науки: підручник / за ред. І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.
26. Філософія науки (методи та форми наукового пізнання): навч. посіб. для самост. роботи / А. О. Осипов ; Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля, 2014. 195 с.
27. Філософія науки та інноваційного розвитку / за наук. ред. Л. А. Чекаля. Київ : Ніжин, 2011. 327 с.
28. Ханстантинов В. О. Філософія науки: Курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.
29. Штанько В. И. Философия и методология науки. Учеб. пособие. Харьков : ХНУРЭ, 2002. 292 с.
30. Штанько В. И. Філософія і методологія сучасної науки. Підручник. Харків, 2017. 177 с.

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА:

1. Апель К.-О. Априорі спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки. *Сучасна зарубіжна філософія : Течії і напрямки. Хрестоматія*. Київ : Ваклер, 1996. С. 359 – 412.

2. Арутюнов В. Х., Мішин В. М., Свінцицький В. М. *Методологія соціально-економічного пізнання*. Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 353 с.
3. Білоус Т. М. *Натуралізм у сучасній філософії науки: когнітивні засади*. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2013. Вип. 663–664. С. 246 – 252.
4. Білоус Т. М. *Натуралістична філософія економіки*. *Філософська думка*. Київ, 2016. № 2. С. 81 – 93.
5. Вернадський В. І. *Про науковий світогляд* [пер. М. Кратко]. Київ : НАН України ; Центр гуманітарної освіти, 1996. 56 с.
6. Добронравова І. С. *Норми наукового дослідження в нелінійному природознавстві*. *Філософська думка*. Київ, 1999. № 4. С. 36 – 48.
7. Добронравова І. *Практична філософія науки*. Суми : Університетська книга, 2017. 352 с.
8. Добронравова І. С. *Практична філософія постнекласичної науки про наукову істину та людську свободу*. *Філософія освіти*. 2014. № 2. С. 224 – 234.
9. Єрмоленко А. М. *Екоетика у світлі парадигмального повороту в філософії (попередні зауваги до критики екологічного розуму)*. *Філософська думка*. Київ, 2008. № 3. С. 88 – 108.
10. Єрмоленко А. М. *Екологічна етика: проблема обґрунтування*. *Практична філософія*. 2003. № 3. С. 133 – 148.
11. Йонас Г. *Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації*. / *Das Prinzip Verantwortung. Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation* ; пер. з нім. А.Єрмоленка. Київ : Лібра, 2001. 400 с.
12. Кадикало А. М. *Аспекти трансформації орієнтирів наукового мислення*. *Практична філософія*. Київ, 2016. № 4. С. 134 – 140.
13. Кадикало А. М. *Статус «об'єктивного суб'єкта» в науковому пізнанні*. *Вісник ЛНУ. Серія: філософські науки*. Львів, 2015. Вип. 17. С. 49 – 56.
14. Кадикало А. М. *«Стіна» Планка як агностичний принцип у фундаментальному науковому пізнанні*. *Науковий журнал «Гуманітарні візії»*. Львів, 2016. № 1. С. 79 – 85.
15. Кисельов М. М. *Біологічна етика в системі практичної філософії*. *Практична філософія*. Київ, 2000. № 1. С. 166 – 177.
16. Комар О. В. *Гуманізація науки чи натуралізація філософії?* *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2009. Вип. 466–467. С. 82 – 86.
17. Марчук М. Г. *Ціннісні потенції знання*. Чернівці : Рута, 2001. 319 с.

18. Ожеван М. Фундаментальний характер випадковості та антропні принципи самоорганізації «суспільства ризиків». *Sententiae : наук. праці Спільки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства)*. Вінниця, 2007. Вип. 1. С. 126 – 134.
19. Повторева С. М. Структурний підхід – структуралізм – постструктуралізм: еволюція методології та її поширення в гуманітарних студіях: Монографія. Львів : Вид-во Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2010. 332 с.
20. Попович М. В. Раціональність і виміри людського буття. Київ : Сфера, 1997. 451 с.
21. Рижко В. А. Сучасні інновації в наукових і освітніх методологіях та практиках: напрямки та проблеми. *Наукові і освітні методології та практики*. Київ, 2004. Вип. 2. С. 18–30.
22. Сидоренко Л. І. Аксиологія постнекласичної науки. *Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації : зб. наук. праць / відп. ред. А. Є. Конверський, Л. О. Шашкова*. Київ, 2011. С. 204 – 222.
23. Сидоренко Л. І. Проблеми етики науки в постнекласичному дискурсі. *Філософські проблеми гуманітарних наук : альманах*. Київ, 2010. № 19. С. 11 – 125.
24. Сидоренко Л. І. Університетська школа філософії та методології науки: підсумки та перспективи певних напрямів. *Наукові записки. Філософський факультет. КНУ імені Тараса Шевченка, КПВД «Педагогіка»*. Київ, 2004. Т. XII. С. 155 – 162.
25. Скотнай В. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті. Київ – Дрогобич : Коло, 2003. 288 с.
26. Тейлор Ч. Подолання епістемології. *Після філософії : кінець чи трансформація? / Чарльз Тейлор ; пер. з англ. О.М. Соболю ; упоряд. : К. Банес та ін.* Київ, 2000. С. 406–431.
27. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки: Монографія. Київ : КНУШ, 2000. 252 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Айтов С. Ш. Філософія науки К. Поппера: історично-антропологічні елементи методології. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : історія і філософія науки і техніки*. 2014. Т. 22. С. 45 – 49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduifnt_2014_22_22_6
2. Білоус Т. Філософія науки у системі сучасної освіти: філософія конкретних наук та філософія експерименту. *Філософська думка*. Київ, 2013. № 5. С. 113 – 123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2013_5_15

3. Владленова І. В. Розвиток позитивістської традиції в філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2014. Вип. 88. С. 103 – 111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_88_27
4. Галіченко М., Поліщук І. Проблема застосування синергетичної методології в соціально-гуманітарних науках. *Південний архів. Іст. науки. : Зб. наук. праць*. 2010. Вип. 31-32. С. 26–34. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pain/2010_31_32/Gal_Pol.pdf
5. Гейко С. М. Соціологія знання та науки в контексті філософії науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2012. № 995, вип. 46. С. 114 – 117. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2012_995_46_26
6. Гейко С. М. Соціально-філософські виміри науки: історичний розвиток соціалізації науки та сучасні параметри наукової професії. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1057, Вип. 49 (1). С. 23 – 25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49%281%29_6
7. Герасимчук А. А. Методологія філософії та методологія науки: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: зб. наукових праць / за заг. ред. проф. Сауха П. Ю., 8 грудня 2010 р, Житомир*. [Електронний ресурс]. URL : http://www.zu.edu.ua/ist_kaf3_sklad.html
8. Добронравова І. С. Концепції наукової раціональності в сучасній філософії науки [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/pidr1.html>
9. Добронравова І. С. Філософія науки. Підручник для аспірантів [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/PhN/zmist.htm>
10. Добронравова І. С., Сидоренко Л. І, Петрущенко С. П., Шашкова Л. О. Філософія науки. Київ, 2002. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Dobr/zmist.html>
11. Добронравова І. С., Фінкель Л. С. Динамічний хаос у соціумі як середовище соціальної самоорганізації. *Соціологія : теорія, методи, маркетинг*. 2005. № 1. С. 168 – 180. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua>
12. Заглада В. М. Взаємозближення наукової істини і цінностей у сучасному науковому пізнанні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2018. № 1. С. 26 – 31. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/27852>
13. Заглада В. М. Взаємозумовленість і динаміка внутрішніх і зовнішніх цінностей аксіосфери науки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2015. № 81. С. 10 – 15. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/19874>

14. Книш І. В. Гуманітарні та природничі науки в постнекласичній освіті. *Філософія науки: традиція та інновації*. 2013. № 2. С. 25 – 33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FilosNauk_2013_2_5.
15. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. Київ : Основи, 1996. 615 с. URL : <http://litopys.org.ua/colin/colin.htm>
16. Лаута О. Д. Співвідношення науки та філософії в контексті філософії науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1057, вип. 49 (1). С. 36 – 39. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49(1)_9)
17. Марчук М, Сербін М. Прагматизм і неопрагматизм у контексті сучасної філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2014. Вип. 726-727. С. 92 – 97. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2014_726-727_20
18. Онуфрійчук Р. В. Методологічна легітимізація багатомірної моделі реальності в сучасній філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2013. № 72. С. 312 – 316. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_60.
19. Поліщук О. П. Інтуїтивне мислення. *Практична філософія*. Київ, 2003. № 2. С. 37 – 44. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/8781>
20. Поліщук, О. П. Постнекласична наука: соціально-гуманітарний поворот. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. № 53. С. 3–7. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/4563>
21. Самардак М. М. «Критична теорія» науки Франкфуртської школи (до 80-ліття Франкфуртського інституту соціальних досліджень). *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2003. № 12. С. 19 – 23. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/94>
22. Самборська О. Кореляція епістемних і метафізичних аспектів у сучасній філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2011. Вип. 561-562. С. 60 – 64. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2011_561-562_13
23. Саух П. Ю. Феномен наукової школи в контексті реалій сучасної науки. *Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл : проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. праць*. 2012. С. 44 – 51. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/18412>
24. Свінціцька О. І. Теоретичне підґрунтя інтуїтивізму Б. Кроче. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення : зб. наук. праць / [за заг. ред. д.філос.н. Поліщук О. П.]*. 2009. С. 101 – 103. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/9919>
25. Сидоренко Л. І. Філософія науки В. І. Вернадського. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2013. Вип. 3. С. 25 – 27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_FP_2013_3_7

26. Сітько С. П. Квантово-механічна основа багатоманітної диференційної стійкості живого [Електронний ресурс]. *Фізика живого*. 2005. № 1. С. 5–8. URL : <http://www.sergiysitko.org.ua>
27. Спиця Н. В. Філософія науки: від Нового часу до сьогодення *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2012. Вип. 49. С. 152 – 158. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqgzdia_2012_49_17
- Шашкова Л. О. Історичний перспективізм і культурно-історичний проект філософії науки: методологічні паралелі. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2018. № 1. С. 32 – 37. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fpqn_2018_1_7.